

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 2

Hafta 7

Prof. Dr. Haluk SELVİ

B- TBMM Ordularının Kurulması

Üstün silahlarla donatılmış teşkilatlı işgal kuvvetlerine karşı, çete savaşları yaparak başarı kazanmak mümkün değildi. Bunun için TBMM Hükümeti, Kuvâ-yi Milliye'nin düzenli bir orduya çevrilmesini kararlaştırdı. Bu yolda çalışmalar yapılırken, Kuvâ-yi Milliye kumandanlarından Ethem Bey'in hareketleri ve davranışları tehlikeli olmaya başlamıştı. Anadolu'da çıkan ayaklanmaların bastırılması ve Anzavur isyanındaki başarıları Ethem Bey'i gururlandırmış, bundan dolayı da Mustafa Kemal Paşa dâhil diğer milli mücadeleciilere karşı bir tavır takınmaya başlamıştı.

Ayrıca Ethem Bey ve kardeşleri “Yeşil Ordu” denilen bir dernekle de temasta bulunuyorlardı. Yozgat isyanının Ethem Bey tarafından bastırılmasından sonra, bu derneğin üyeleri Ethem Bey ve kardeşlerine düzenli ordu ile iş yapılamayacağını telkin etmeye başlamışlardı. Bütün bunları TBMM hükümeti biliyor, ancak ses çıkaramıyordu. Nedeni de Ethem Bey'in kuvvetlerinden faydalanmak düşüncesi idi. Ayrıca Ethem Bey'in kuvvetleri gittikçe arttığı için, bundan endişe duyuluyordu. 1920 yılının ortalarından itibaren TBMM Hükümeti, düzensiz ordu fikrini ve siyasetini terk ederek, Batı cephesini ikiye bölüp Güney cephesi komutanlığına Refet Beyi (Bele), Batı cephesi komutanlığına da İsmet Bey'i (İnönü) atadı.

Bir süre sonra, batı cephesi Komutanı İsmet Bey ile Ethem Bey arasında anlaşmazlık başladı. Batı Anadolu'da daha önceleri Yunanlılara karşı direnmede hizmeti görülmüş olan Ethem Bey, Batı Cephesi komutanlığı emrine girmeyi kabul etmedi. Mustafa Kemal Paşa bu olayla yakından ilgileniyordu. Ethem Bey ile Batı Cephesi Komutanı İsmet Bey'i barıştırmak istedi. Ancak bütün çabalara rağmen bundan bir sonuç alamadı. Ethem Bey, Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet'in (İnönü) emrine girmek istemiyordu. Sonunda Ethem Bey isyan etti ve düzenli ordu karşısında yenilerek bölgeden ayrıldı. Böylece Ethem Bey kuvvetleri (Kuvâ-yi Seyyare) ortadan kaldırıldı. Bütün milli kuvvetler, “TBMM orduları” adı altında birleştirildi.

C- I. İnönü Savaşı

Ethem Bey'in başkaldırmasından faydalanan Yunan kuvvetleri, Bursa ve Uşak'tan Eskişehir ve Myon yönünde harekete geçtiler. Bursa yönünden ilerleyen Yunan kuvvetleri, İnönü mevzilerine, yakındı.

Bu sırada Mustafa Kemal Paşa, Batı Cephesi Komutanı Albay İsmet İnönü'nün savaş için elde mevcut bütün kuvvetleri İnönü cephesine sevk etmek düşüncesini uygun bulmuştu.

Genelkurmay Başkanlığı da Ankara ve çevresinde oluşturulmakta olan yeni düzenli birlikleri İnönü'ye göndererek Batı Cephesini güçlendirmeyi kararlaştırdı.

Taarruz eden Yunanlılar yer yer bazı ilerlemeler gösterdilerse de karşı milli kuvvetlerin taarruzu ve saldırılarıyla oldukça yıprandılar. İnönü mevzilerine karşı başlayan Yunan taarruzları şiddetli topçu ateşi ile sürdü. Ancak buna Türk askerleri, başarı ile karşı koymuşlardı. Yunanlılar fazla kayıp vermiş ve sarsılmış olduklarından ilerlemeye cesaret edememiş ve Bursa civarındaki eski mevzilerine çekilmek zorunda kalmışlardı.

Çetin şartlar altında geçen bu savunma muharebesinde Türk askerlerinin moral gücü yükselmiş, Mustafa Kemal'in ve düzenli ordunun ilk başarısı sağlanmış, Albay İsmet generalliğe yükseltilmişti. Diğer taraftan İtilaf Devletleri, Sevr Antlaşmasını yumuşatmak amacıyla Londra'da bir Konferans toplamayı kararlaştırmışlardı. I İnönü zaferinden sonra Afganistan ve Sovyetler Birliği TBMM Hükümetini tanımışlardır.

D- Londra Konferansı

İtilaf Devletleri, Londra'da Yunanistan ve Türkiye'nin de çağrılacağı bir konferans toplanmasına karar verdiler. Kararlaştırılan barış düzeninin yeniden gözden geçirilmesini, İtilaf Devletlerinin Türkiye'ye teklif etmeleri anlamlıydı. Türkiye açısından daha da ilgi çekici yönü, Konferansta Osmanlı hükümetini temsil edecek heyete Mustafa Kemal veya temsilcilerinin de katılması şartının açıkça belirtilmesiydi. İngiltere, Mustafa Kemal'i kuvvet yoluyla alt edemediğine göre, diplomasi yoluyla aynı sonucu sağlaması daha kolay olabilirdi.

Sadrazam Tevfik Paşa, İtilaf Devletlerinin davetini Ankara Hükümetine ilettili. Mustafa Kemal ise İtilaf Devletlerinin böyle bir davetle yanlışlık yaptığını, İstanbul'da artık bir hükümet olmadığını, tek hakim ve hukuki otoritenin TBMM'de olduğunu, çağrının da yalnızca Ankara hükümetine yapılması gerektiğini bildirdi.

Mustafa Kemal, yolladığı telgrafta, Londra'ya iki ayrı heyetin gitmesinin sakıncalarını belirttikten sonra, İstanbul'un TBMM'ni tanıdığını ilan etmesi gerektiğini yazmaktadır.

İstanbul hükümetinden gelen telgrafta ise, İstanbul Hükümetinin, İstanbul ve Anadolu'nun birleşmesini sağlamaya çalıştığı ve Ankara'nın konferansa dolaylı olarak davet edilmesinin doğal olduğu belirtiliyordu. Ayrıca, İtilaf Devletlerinin temsilcileri İstanbul'da bulunuyordu. Şimdiye kadar Anadolu'yu tanımayı bile gereksiz bulan Avrupa hükümetlerinin, Anadolu

temsilcilerinin konferansa katılmalarını şart koşmaları, memnurluk vericidir. Bir şekil sorunu yüzünden bu önemli fırsatı kaçırmak doğru olmazdı. Tevfik Paşa, “zaten aramızda birleştiğimiz ilan edildikte sonra delegelerimiz ayrı gayrı değil bir bütün olur” diyordu. Konferans sonuçsuz kalsa bile Türk isteklerinin Avrupa’ya duyurulması bakımından yarar sağlayacaktı. Türk tarafı Konferansa katılmadığı takdirde Yunanlıların iddiaları cevapsız kalacak, bu da Türkiye’nin aleyhine olacaktı. İstanbul hükümetine göre, işte bu nedenlerle Ankara, temsilcilerini hemen İstanbul’a göndermeliydi.

Mustafa Kemal, Tevfik Paşa’ya verdiği cevapta 20 Ocak 1921 tarihli Anayasa metnini bildirerek, buna aykırı hareket etmenin mümkün olmadığını belirtti. Anayasa’nın 7. Maddesi “...muahede ve sulh akdi ve Vatan müdafaası ilanı gibi hukuku esasiye, Büyük Millet Meclisi’ne aittir...” demektedir.

Tevfik Paşa’yla Ankara arasında başka yazışmalar da oldu. Ankara, Londra’ya yalnızca TBMM hükümetince seçilecek temsilcilerin gönderilmesinde ve bu heyetin bütün Türkiye adına konuşma hakkına sahip bulunduğunun İstanbul hükümetince İtilaf Devletleri’ne bildirilmesinde ısrar ediyordu. Tevfik Paşa da İstanbul Hükümetinin görüşlerini tekrarlıyordu.

Bu yazışmalar sırasında Ankara Hükümetini Bekir Sami Bey başkanlığında bir heyet, temsil etmek üzere Antalya üzerinden Roma’ya hareket etmişti. İtalyan Dışışleri Bakanı TBMM Hükümetinin Londra Konferansına resmen davet edildiğini bildirince heyet, Roma’dan Londra’ya geçti.

İstanbul Hükümeti, Ankara’nın lehine toplantıya katılmaktan çekilmemişti. Fakat müttefik devletler, Konferansın yapılmasını sağlamak için Ankara hükümetini doğrudan davet etmek zorunda kalıyorlardı. Böylece Mustafa Kemal, Ankara Hükümeti’nin müttefiklerce dolaylı tanınması anlamına gelebilecek bir başarı elde etmiş oluyordu.

İstanbul ve Ankara heyetleri Londra’ya ayrı ayrı geldiler. 21 şubat’ta açılması kararlaştırılmış olduğu için, Konferans o gün toplandı ve önce Yunanlıları dinledi. İngiltere Başbakanı Lloyd George, Yunanlılardan yana bir tutum içindeydi. Konferansın ikinci oturumunda, iki Türk heyeti, batılıların büyük hayreti önünde, birlikte göründüler ve tam bir uyum halinde hareket ettiler. Sadrazam Tevfik Paşa, Türkiye adına konuşma hakkını, Ankara heyetinin başındaki Dışışleri Bakanı Bekir Sami Bey’e bıraktı. Tevfik Paşa’nın bu davranışı, hem İstanbul Hükümetinin Türkiye hakkında söz sahibi olmadığını İtilaf Devletlerinin önünde açıkça itiraf

etmesi, hem de İtilaf Devletlerinin Türk Milliyetçileriyle anlaşmak eğilimini güçlendirmesi bakımından önem taşımaktadır. İngiltere de bundan sonra karşılarındaki esas gücün Ankara hükümeti olduğunu anlamış oluyordu.

Türk teklifleri; Batı Trakya'nın Türkiye'ye bırakılmasını, İzmir'in işgaline son verilmesini, İstanbul'daki yabancı askeri kuvvetlerin geri çekilmesini ve boğazlarda Türk hâkimiyetinin tanınmasını öngörüyordu. Türk heyeti mali ve ekonomik bağımsızlık üzerinde de durmuştu. Ermenistan sınırının iki taraf arasındaki sorunların Gümrü Antlaşması'yla çözüme bağlanmış olduğunu; "Kürdistan Sorunu" diye ayrı bir konuyu kabul etmediğini ve Milli Misak ilkelerine göre bir barış yapmaya Türkiye'nin hazır olduğunu bildirmiştir.

İngiltere (Lloyd George), Fransa (Briand) ve İtalya (Kont Sforza), Türkiye ve Yunanistan için arabuluculuk yapmak istediklerini, Barış antlaşmasında Türkiye'nin lehine değişikliğe hazır olduklarını bildirdiler. Müttefikler yeni bir teklif tasarısı getirdiler ve tarafların kararlarını hemen değil, konferanstan dört hafta sonra bildirmelerini istediler.

Bu tasarı, Sevr Antlaşması'nda sadece önemsiz bazı değişiklikleri öngörüyordu. Milli Misakı temel almayan bu önerilerin Ankara tarafından kabul edilmesi beklenemezdi. Türk heyeti, Londra'dan ayrıldıktan sonra henüz yoldayken, Yunan Ordusu Anadolu'da büyük bir saldırıya geçiyordu. Bu da Yunanistan'ın cevabıydı.

Böylece Londra Konferansı, barış sağlayamadan sonuçlanmış oluyordu. Ancak, bu sonuç bile, yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı Ankara için siyasal bir zafer sayılabilirdi.

E. İkinci İnönü Savaşı

Londra Konferansı'nın kararlarını kabul etmeyen ve Sevr Antlaşması'nda hiçbir değişiklik yapmak istemeyen Yunan hükümeti, taarruza karar verdi. Türk delegeleri Londra'dan ayrılmadan, Yunanlıların taarruza geçmeleri Fransa ve İtalya'da iyi karşılanmadığı gibi, İngiliz Avam Kamarası'nda da eleştirilere neden oldu.

Türk Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa, Yunan ordusunun Bursa'dan Eskişehir'e ilerleyeceğini tahmin etmişti. O, Bursa-İnönü yönünde ilerleyecek düşman grubunu yenmek ve Afyon cephesinde oyalama muharebesi yapmak istiyordu.

Valahapulos komutasındaki Yunan kuvvetleri, Bursa'dan harekete geçti. Yunanlılar önemli bir dirençle karşılaşmadan Söğüt-Karaköy hattına vardı. Uşak'tan ilerleyen bir Yunan kolordusu da Dumlupınar'dan Afyon'a doğru ilerledi ve Afyon'u işgal etti.

Mustafa Kemal Paşa, Güney Cephesindeki sevk ve idareyi iyi görmüyordu. Mustafa Kemal ve Fevzi Paşalar düşmanın doğuya doğru gitmesinden faydalanarak, kuzeydeki düşman kuvvetlerine darbe vurmaya karar vermişlerdi. 27 Mart günü İsmet Paşa, İnönü mevzisinin sağ kanadını tutmuştu.

Üç kol halinde ilerleyen Yunan kuvvetleri, Türk birlikleriyle karşılaştı. 30 Mart 1921'de Yunanlıların taarruzları her yerde püskürtüldü. Yunanlıların Alay Komutanı da ölümler arasındaydı. İnönü mevzilerini tutan Türk askerlerince yapılan taarruzlar, Yunanlıları sarsmıştı. Sonunda Yunan kuvvetleri çekilmek zorunda kaldı.

Olay üzerine Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşa'ya gönderdiği telgrafta "Siz orada düşmanı değil, milletin makûs talihini yendiniz" diyordu. Türk birliklerinin saldırısı karşısında güçten düşen Metristepe'deki 10. Yunan Tümeni, 31 Mart gecesi cepheyi boşaltarak geri çekildi. 1 Nisan 1921 sabahı Türk birlikleri toplu bir karşı saldırı başlatarak, Yunanlıları tutundukları mevzilerden geri atmaya başladılar. Yunan Tümeni büyük kayıplara uğrayarak, güçlkle İnegöl'e çekildi. Bir Yunan Süvari Alayı ise yok edildi.

II. İnönü Savaşı olarak bilinen bu zafer, Milli Mücadele'nin gelişme" sine önemli katkılar sağladı. Bu savaş sonrasında Fransa, Ankara ile anlaşmanın yollarını aramaya koyuldu. Gelişmeler İngiltere'yi, Yunan saldırılarının geleceği konusunda kuşkuya düşürdü. Ayrıca Yunanlıların Londra Konferansı kararlarını hiçe sayarak saldırıya geçmeleri de İtilaf Devletlerini kaygılandırdı. İngiltere Başbakanı Churchill bu olaydan sonra, İngiltere'nin izleyeceği tutumu "artık askeri maceraya atılmama" biçiminde değerlendiriyordu. İtilaf Devletlerinin Milli Mücadeleye karşı tutumlarını değiştirmeye başladıklarının en önemli göstergesi, İtalya'nın II. İnönü Savaşı'nın hemen ardından, (Mayıs 1921'de) Ege ve Akdeniz bölgelerindeki işgali kaldırması oldu.

F. İstiklal Marşı'nın Kabulü

Yeni kurulan Türk Devleti'nin henüz bir milli marşı yoktu. 1921 yılı başlarına gelindiğinde üzücü olaylar yaşanmış, milletin kahramanlığı, büyüklüğü açıkça ortaya çıkmıştı. Ancak, bunları dile getiren bir milli marş, henüz yazılmamıştı.

Bu durumu göz önüne alan Maarif Vekâleti, Milli Mücadele'nin anlam ve önemini belirtecek, bağımsızlık isteğimizi bütün dünyaya duyuracak bir marşın yazılması için yarışma açmıştı. Ödül konduğu için yarışmaya katılmayan Mehmet Akif Bey'in "Kahraman Ordumuza" ithaf ederek yazdığı ve hepimizce bilinen şiir, Bakanın başvurusu ve TBMM'nin kabulü ile Milli Marş olarak seçildi (12 Mart 1921). Daha sonra bu şiir, Zeki Üngör tarafından bestelenerek bugünkü şeklini aldı (1930).

G- Sakarya Savaşı

II. İnönü Savaşı'ndan birkaç ay sonra, Uşak üzerinden gelen birliklerle güçlenen Yunanlılar, Afyon'u yeniden işgal ettiler. Kütahya ve Eskişehir Savaşlarını kazanarak, buraları işgal edip Türk ordusunu bozguna uğrattılar. Yunanlılar bu başarılarını dünya ajanslarına kesin bir zafer olarak yaydılar.

Cepheye gelen Mustafa Kemal Paşa, kuvvetlerimizin bozguna uğrayıp yok olmasını önlemek için, ordunun Sakarya ırmağının doğusunda tutulmasını emretti. Afyon'dan Konya yönüne ilerleyen Yunanlılar, Haymana'ya kadar gelip Ankara'yı kuşatmayı planlıyorlardı.

Kütahya ve Eskişehir yenilgisi, TBMM gizli oturumunda ele alındı. Resmi arşivin Kayseri'ye taşınması kararlaştırıldı. Bir milletvekili heyetinin, ordunun moralini yükseltmek üzere Batı Cephesine gönderilmesi uygun görüldü.

Sakarya Irmağı'nın doğusuna çekilen Türk Ordusu, toparlanmaya başladı. Geniş bir sahaya yayılmış olan Yunan ordusu ise, gittikçe zayıflıyordu. Genelkurmay Başkanı Fevzi (Çakmak) Paşa, Erzurum'dan bir tümenin daha Batı Cephesine katılmasını istedi.

Türk ordusunun Sakarya gerisine çekilmesi, hem ordunun manevi varlığını sarsacak, hem de büyük bir ülke parçasını geçici de olsa, düşmana bırakacak bir durum ortaya çıkardı. Bunun sorumluluğunu Devlet Başkanı sıfatıyla Mustafa Kemal Paşa üstlenmişti. Bu savaşta orduyu zamanında Sakarya gerisine çekmek karar ve sorumluluğunu üzerine alarak "Vaziyeti

muhakeme ederken, tedbirler düşünürken, acı dahi olsa gerçeği görmekten bir an geri kalmamalıdır” diyen Mustafa Kemal, sonradan yapılan taarruzlarla memleketi kurtarmak imkânını sağlamış oldu.

Türk ordusunun Sakarya gerisine çekilmesi, halkın morali üzerine hissedilecek derecede bir sarsıntı meydana getirdi ve TBMM’inde bunun üzerine ciddi tartışmalar yapıldı. Mustafa Kemal’in muhalifleri, “Ordu nereye gidiyor, millet nereye götürülüyor? Bu harekâtın bir sorumlusu vardır. O nerededir? Onu göremiyoruz. Bu günkü üzücü durumun gerçek sorumlusunu ordunun başında görmek isterdik” şeklinde eleştiriler yaptılar. Birçok milletvekili, Mustafa Kemal Paşa’nın ordunun başına geçmesini istemeye başladı. Bu düşüncede olanların bir kısmı, artık ordunun tamamen yenildiğine, durumun düzeltilmesine imkân kalmadığına güdülen milli davanın kaybedildiğine inanmışlardı. Bundan dolayı duydukları hiddeti Mustafa Kemal’den çıkarmak istiyorlardı. Bir kısım kimseler de Mustafa Kemal’e olan sonsuz güvenlerinden dolayı samimi olarak onun ordunun başına geçmesinde fayda görüyorlardı.

Bazı milletvekilleri ise bunu tehlikeli bularak, ordu başarısızlığa uğrarsa, son ümidin de yok olduğu şeklinde halkta bir düşünce uyandırabileceğini, bundan dolayı da Mustafa Kemal’in, askerin başına geçmesi zamanının gelmediğini ileri sürüyorlardı. TBMM’de yapılan tartışmalar sonucunda son çare olarak, Mustafa Kemal’in ordunun başına geçmesi gerektiğine karar verildi. Başkomutanlık görevine başlayan Mustafa Kemal, karargâhını kurarak, topyekun savaş prensiplerine adeta temel oluşturan Tekalif-i Milliye emirlerini yaymaya başladı.308 Bunlarla memleketin bütün kaynaklarından ordunun faydalanmasını sağlayacak her türlü önlemleri aldı ve bu emirlerin yerine getirilmesini takip etmek üzere İstiklal Mahkemeleri kurdu. Kendisi de Polatlı’daki cephe karargâhına giderek ordunun başına geçti.

Mustafa Kemal Paşa, Türk ordusunun yerleştiği cephede, Yunan saldırısına ne şekilde ve nerelerde karşı konulacağını ve muhtemel çarpışma alanlarını tespit ettikten sonra, zaferi Türk ordusunun kazanacağına inanmıştı. Yunan ordusu saldırıya başladı. Birçok kanlı çarpışmalar oldu. Düşman ordusu, savunma hattımızı birden yarmaya çalıştı ise de bunda başarılı olamadı. Sakarya Meydan Savaşı 100 km. uzunluğundaki bir cephe üzerinde yapılıyordu. Savunma hatlarımız, yer yer kırılıyordu. Fakat yarılan savunma hatları, en yakın mesafede yeniden kuruluyordu. Mustafa Kemal Paşa, Türk savunma hattının birkaç yerden kesildiğini duyunca, tarihe “Hattı Müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıl bütün vatandır. Vatanın her karış

toprağı vatandaş kanı ile sulanmadıkça terk olunamaz” emrini vererek, vatanın her karış toprağı için savaşmayı emrediyordu.

10 Eylöl 1921’de genel taarruza geçen Türk Ordusu, bir göl sonra yunan kuvvetlerini Sakarya batısına atmayı başarmıştı. Yunan kuvvetleri başkomutan vekili General Papulas, birliklerine geri çekilme emrini verdi. 12 Eylöl 1921 gölü, Sakarya Zaferi’ni kazanan ordu ve milletimiz, haklı olarak göllerce süren coşkulu şenlikler yaptı. 13 Eylöl’de Sakarya Irmağı’nın doğusunda hiçbir Yunan kuvveti kalmadı. Fakat Türk ordusunun, dölşman ordusunu gerektiğı şekilde takip etmesi de mümkün olmadı. Çünkü Türk Ordusunun o gölkü durumu, şartları ve ulaşım araçları buna yeterli değıldi. Ayrıca Yunan Ordusu çekilirken her tarafı yakıp-yıkmyş ve insanlarımızın birçoğunu da kadın-erkek ayırımı gözetmeden vahşi cinayetlerle yok etmişti.

23 Ağıustos’ta başlayıp 13 Eylöl 1921’e kadar 22 göl 22 gece aralıksız devam eden bu kanlı savaşta ordumuz, 350 subay ve 2900 eri şehit vermiş olup, 800 subay ile 1300 erimiz de yaralanmıştı. Yunan kuvvetlerinin verdiğı kayıp ise bizimkinin öl katı idi.

Kazanılan bu büyük zafer, yurdun her yanında çeşitli şenliklerle kutlanırken, aynı zamanda birer milletvekili olan Fevzi (akmak) Paşa ile İsmet (İnönöl) Paşa, 14 Eylöl 1921’de TBMM Başkanlığına bir önerge vererek, Sakarya zaferinin büyük kahramanı Başkomutan Mustafa Kemal Paşa’ya en büyük askeri rölbe olan Müşirlik (Mareşal) rölbesi ile Gazilik unvanının verilmesini istediler. TBMM, 19 Eylöl 1921’de çıkardığı 153 sayılı kanun ile bu isteğı uygun bularak, kabul etti.

Sonuç olarak Sakarya savaşı, Yunanistan açısından ağır sonuçlara yol açtı. Gerek halk arasında, gerek ordu içinde barış isteyenlerin sayısı hızla arttı. Yunanistan’da siyasi iktidar kavgası şiddetlendi ve İtilaf Devletleri Yunanistan’ı Ankara Hükümeti ile barış yapmaya zorladılar. Türkiye, Sovyetler Birliğı ile 16 Mart 1921’de imzalanan Moskova Antlaşmasını pekiştiren Kars Antlaşmasını 13 Ekim 1921’de imzaladı. Galipler Türkiye ile dostluk kurmak ve Türkiye-Suriye sınırını tespit etmek üzere, İskenderun ve Antakya sanağına költer muhtariyeti tanıyarak, 20 Ekim 1921’de Ankara Antlaşmasını imzaladı. İngiltere de Sakarya zaferimiz üzerine, 23 Ekim 1921’de İstanbul’da imzaladığı esirlerin değıştirilmesi antlaşması ile resmen Ankara Hükümetini tanımış oluyordu.

Bu zafer ile Yunan ordusunun taarruz gücü kırılmış ve bundan sonra Yunanlılar savunmaya geçmiştir. Son olarak, kesin bir zaferin hazırlıkları yapılmak Üzere, ordunun yetiştirilmesi işi önemle ele alınmış ve bu yönde çalışmalar başlamıştır. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın isteği üzerine Başkomutanlık yetkisi, yeni bir kanunla Üç ay daha uzatılmıştır.

Bazı tarihçiler de bu zaferimizi Malazgirt ve Miryakefalon Savaşları gibi büyük bir zafer olarak değerlendirmektedirler. Ayrıca II. Viyana Savaşı'ndan sonra devamlı olarak Avrupa devletlerinin önünde yenilgiye uğrayarak çekilmek zorunda kalan Türk Milleti'nin, bu savaşta batılı devletleri durdurduğu gözden uzak tutulmaması gereken bir konudur.